

euro | guidance

Suprasti ir būti suprastiems: komunikacija su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais

Dr. Ieva Kuginytė-Arlauskienė

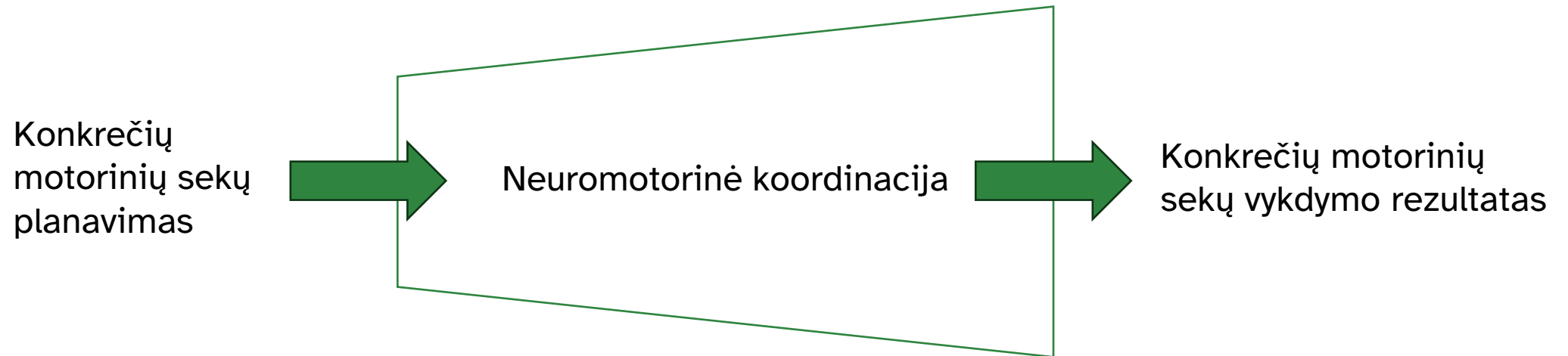

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalba – tai garsų, ženklų sistema, žodinė bendravimo priemonė.

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalba taip pat gali būti apibrėžta kaip socialiai bendras kodas arba **įprastinė sąvokų vaizdavimo sistema, naudojant savavališkus simbolius ir taisyklių valdomus tų simbolių derinius.**

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalbėjimas – tai procesas, kurio metu vyksta garsų tarimas, jų jungimas į skiemenis, žodžius, sakinius ar pasakojimą, siekiant perteikti informaciją.

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalbėjimas sudaro galimybę verbalinei komunikacijai.

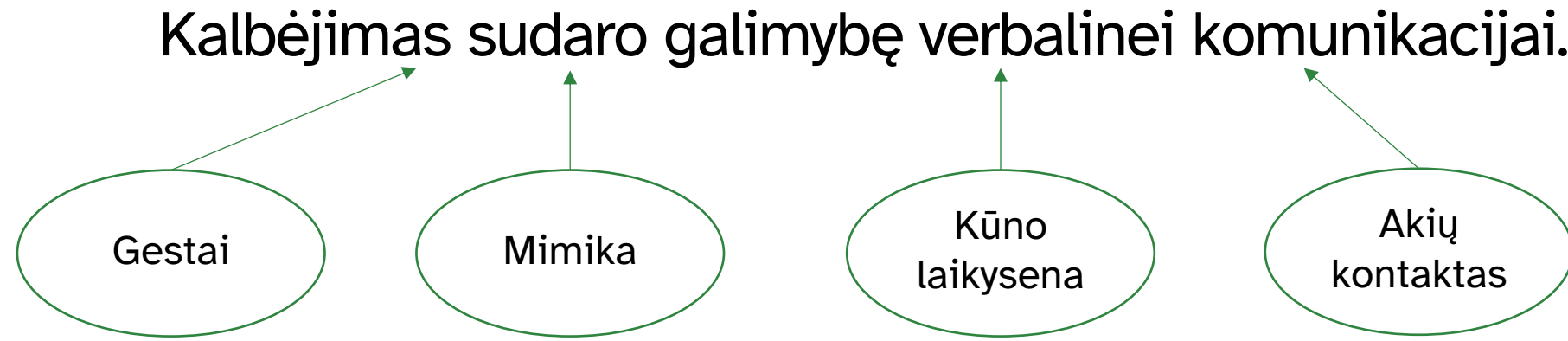

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalbėjimas

Sudėtingas ir dinamiškas procesas

Perteikiamas įvairiais mąstymo ir bendravimo būdais

Vystosi tam tikruose istoriniuose, socialiniuose ir kultūriniuose kontekstuose

---

Kalbos mokymąsi ir vartojimą lemia biologiniai, pažinimo, psichosocialiniai ir aplinkos veiksniai

---

Norint efektyviai vartoti kalbą bendraujant, reikia plačiai suprasti žmonių sąveiką, įskaitant tokius susijusius veiksnius, kaip neverbaliniai ženklai, motyvacija ir sociokultūriniai vaidmenys.

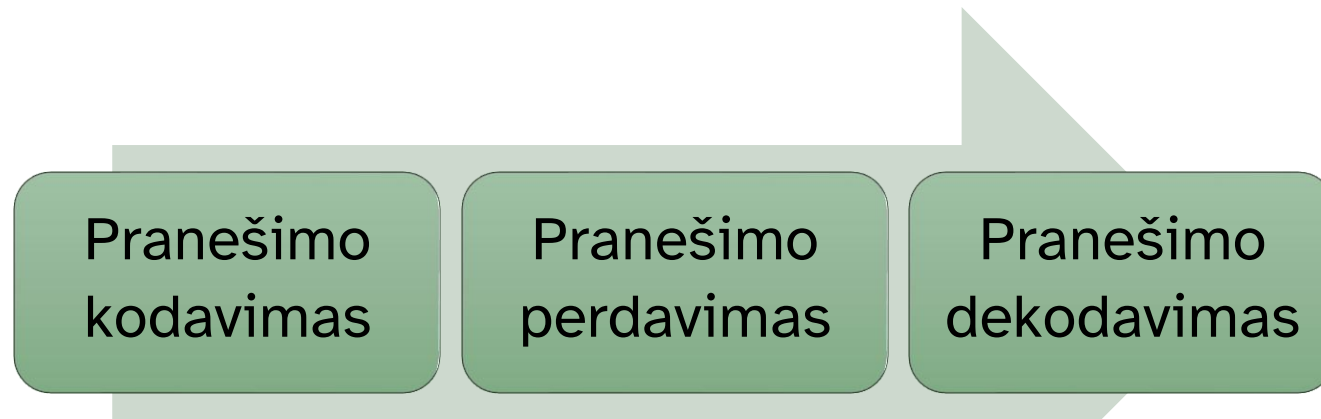
Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

- **Komunikacija** – tai yra procesas, kurio metu žmonės keičiasi mintimis, informacija, yra išreiškiami norai, naudojamos verbalinės ir neverbalinės komunikacijos priemonės.

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

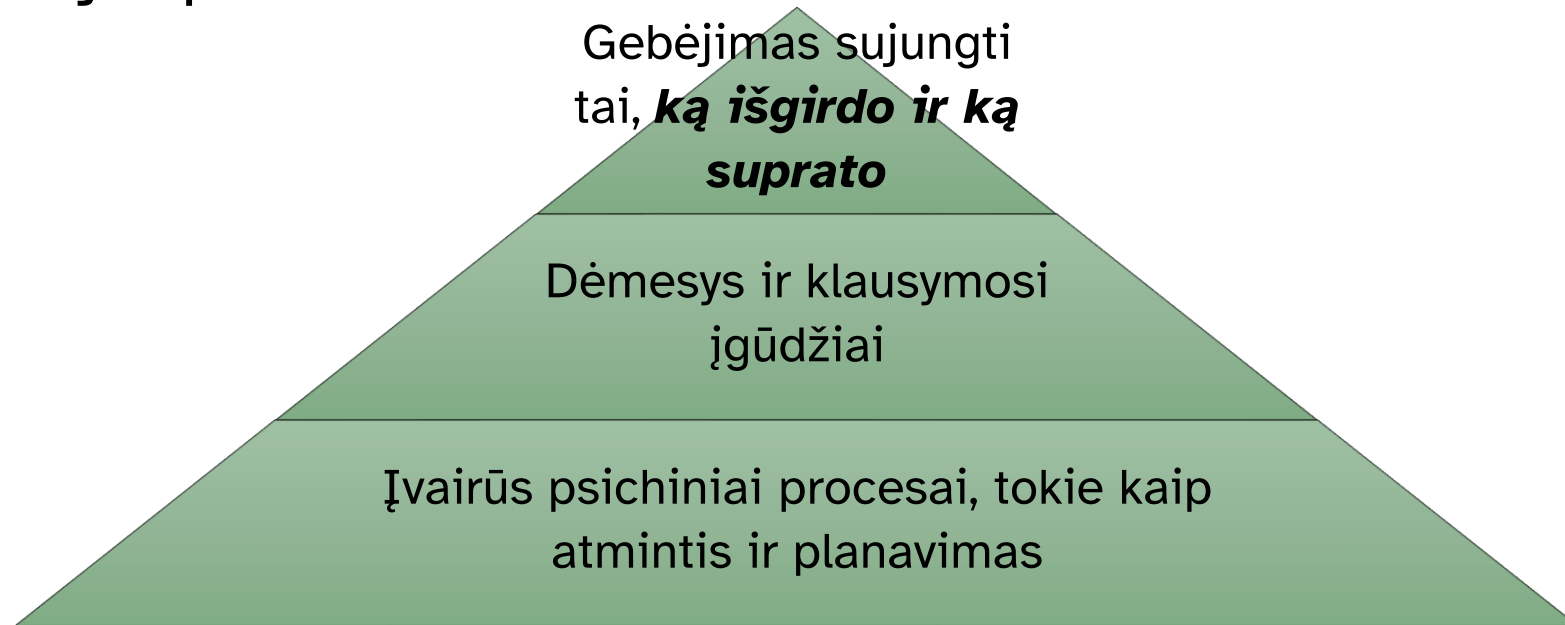
euro | guidance

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

- **Komunikacija** – tai yra procesas, kurio metu žmonės keičiasi mintimis, informacija, yra išreiškiami norai, naudojamos verbalinės ir neverbalinės komunikacijos priemonės.

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

- Kalbėkite apie tai, kuo vaikai domisi – leiskite jiems pirmiausia kalbėti, o ne vadovaukite pokalbiui.
- Duokite vaikams laiko išsiaiškinti, ką pasakėte ir ką jie nori pasakyti. Palaukite bent 10 sekundžių, kol vaikai suformuluos ir pateiks atsakymą.
- Patikrinkite, ar vaikai supranta vartojamą kalbą ir duotus prašymus – paprašykite pakartoti, ką, jų manymu, pasakėte ar ką jie turi daryti.
- Kalbėdami su vaikais prie sakinio ilgio pridėkite vieną ar du žodžius, kuriuos jie jau vartoja kalbėdami.
- Nuspręskite dėl 5 pagrindinių strategijų, kurias norite naudoti. Užtikrinkite, kad visi žinotų, kurioms strategijoms daugiausia dėmesio skiriama ir kaip jas galima pritaikyti praktiškai.

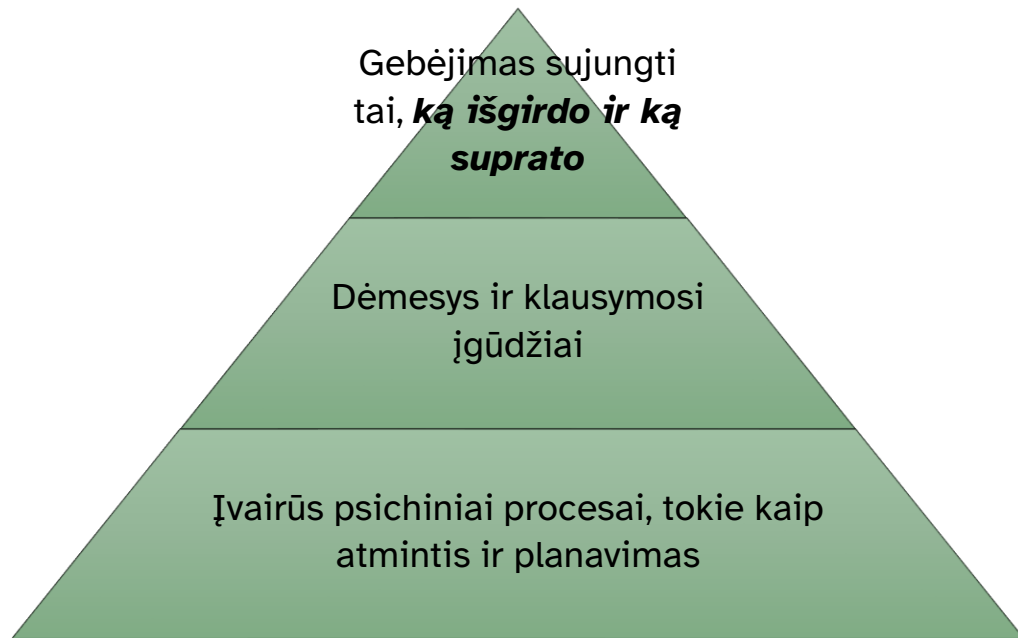

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

- Užduokite atvirus klausimus (į kuriuos sunku atsakyti *taip / ne* arba vienu žodžiu) ir paprašykite vaikų paaiškinti savo atsakymus. Tai padeda ugdyti bendravimo įgūdžius.
- Naudokite komentarus ir raginimus, o ne klausimus. Pavyzdžiui, pasakykite *koks aukštas bokštas, jis bus toks pat aukštas kaip tu, o ne ką statai?*.
- Būkite pavyzdžiu savo vaikams, nes jie mokosi iš to, ką mato ir girdi.
- Kalbėkite apie tai, kaip žmonės jaučiasi ir kaip tai paveikia jų veiklą. Tai svarbu norint išmokti socialinio bendravimo įgūdžių.

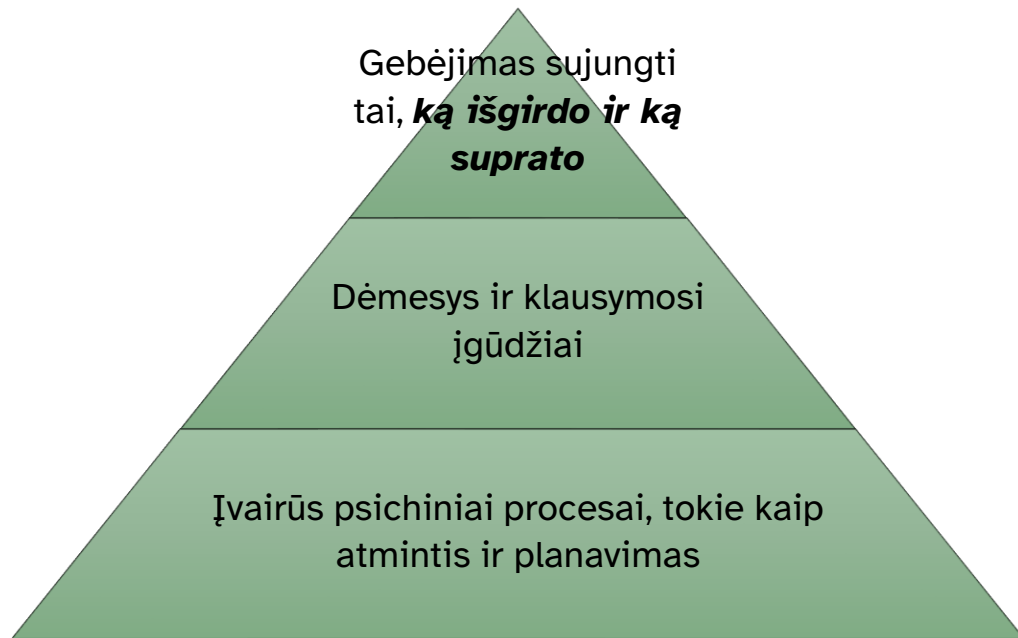

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Bendraudami su vaiku, prisiminkite, kad:

- kalbos raida nevyksta savaime. Vaikams svarbu, kad suaugusieji palaikytų, paskatintų jų kalbos, kalbėjimo ir bendravimo raidą. Kuo daugiau suaugusieji žinos ir supras apie kalbos raidą, tuo geresnes bendravimo sąlygas sudarys vaikams.
- Bendraujama visur, todėl kalbos ir kalbėjimo skatinimas gali vykti įvairiose veiklose, įvairiu dienos metu, naudojant įvairias kalbą, bendravimą skatinančias priemones, pasitelkiant įvairius kalbos skatinimo metodus.

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

Augmentinė komunikacija yra naudojama tada, kai vaikas gali tik iš dalies bendrauti kalba ir jam reikalinga **papildoma** (augmentinė) komunikacija, kuri padeda užpildyti kalbos spragas.

Alternatyvioji komunikacija (pakeičiamoji) yra pagalbinė bendravimo priemonių sistema ir vartojama, kai yra kalbama apie neverbalinę komunikaciją, kurioje naudojamos papildomos priemonės, kurios padeda geriau ir efektyviau bendrauti.

Pradžioje alternatyvi komunikacija yra naudojama, kad vaikas išmokytų bent minimaliai **bendrauti ir save tinkamai išreikšti**, t.y. paprašyti, atsakyti, išreikšti savo mintis, norus, vėliau gali tapti gera priemone žodyno plėtimui, sakinių formulavimui ir pan.

euro | guidance

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija

Augmentinė komunikacija yra naudojama tada, kai vaikas gali tik iš dalies bendrauti kalba ir jam reikalinga **papildoma** (augmentinė) komunikacija, kuri padeda užpildyti kalbos spragas.

Alternatyvioji komunikacija (pakeičiamoji) yra pagalbinė bendravimo priemonių sistema ir vartojama, kai yra kalbama apie neverbalinę komunikaciją, kurioje naudojamos papildomos priemonės, kurios padeda geriau ir efektyviau bendrauti.

Parenkant tinkamiausią alternatyvią komunikaciją labai svarbu atkreipti į **vaiko gebėjimus** (kalbos supratimo, kalbos įgūdžių išsivystymo, regimojo suvokimo, smulkiosios motorikos, imitacinių gebėjimų lygius ir pan.).

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija

Mokinių grupės, kurioms AAK reikalinga nuo gimimo ar kuo anksčiau po diagnozės nustatymo:

- Mokiniai su dideliais motorikos sutrikimais (pvz., cerebriniu paralyžiumi, raumenų ligomis)
- Mokiniai, turintys įvairius sindromus (Angelmano, Retto, Dauno ir kt.)
- Mokiniai, turintys raidos sutrikimus be aiškos priežasties
- Mokiniai, su sudėtingais sutrikimais, įskaitant kognityvinius ir daugiafunkcinius sutrikimus
- Mokiniai, turintys autizmo spektro sutrikimą
- Mokiniai, turintys sensorikos sutrikimus
- Mokiniai, turintys įvairius kalbos sutrikimus
- Mokiniai, turintys afaziją

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

Kūno kalba

Rankų ženklai

Konkretūs
objektai

Taktilinė
komunikacija

Garsai ir kalba

Simboliai

Fotografijos /
piešiniai

Ortografiniai
ženklai

euro | guidance

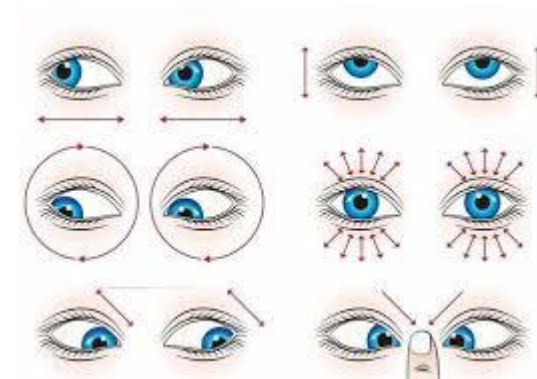
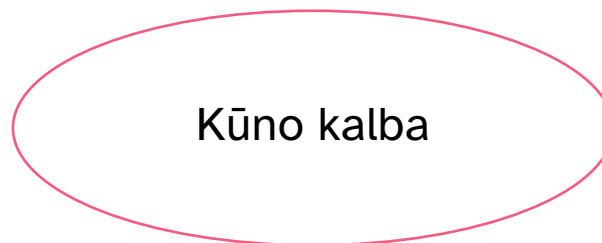

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Veido išraiška

Akių judesiai

Kūno judesiai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

Daiktai

Konkretūs
objektai

Veiksmi

Asmenys

euro | guidance

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Garsai ir kalba

6 Lingo garsai

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Vieno žodžio forma

Sakinys arba saviraiška

Fotografijos /
piešiniai

Bendri patyrimai ir išgyvenimai

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Rankų ženklai

Naturalūs gestai, bet ne gestų kalba

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Taktilinė
komunikacija

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Simboliai

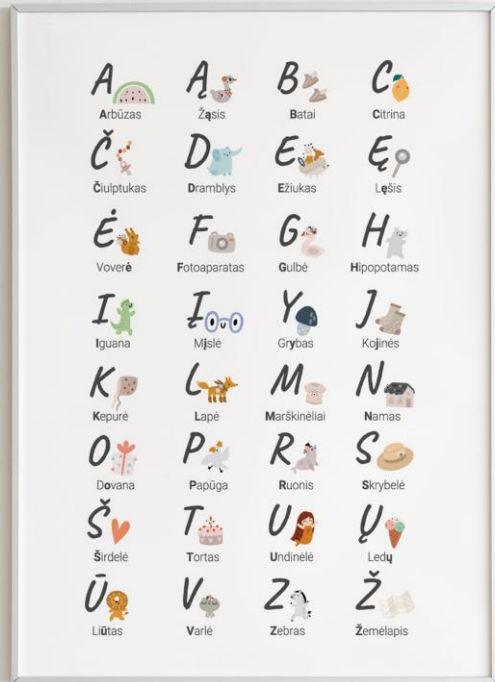
┐
ASMUO

┐1
AŠ

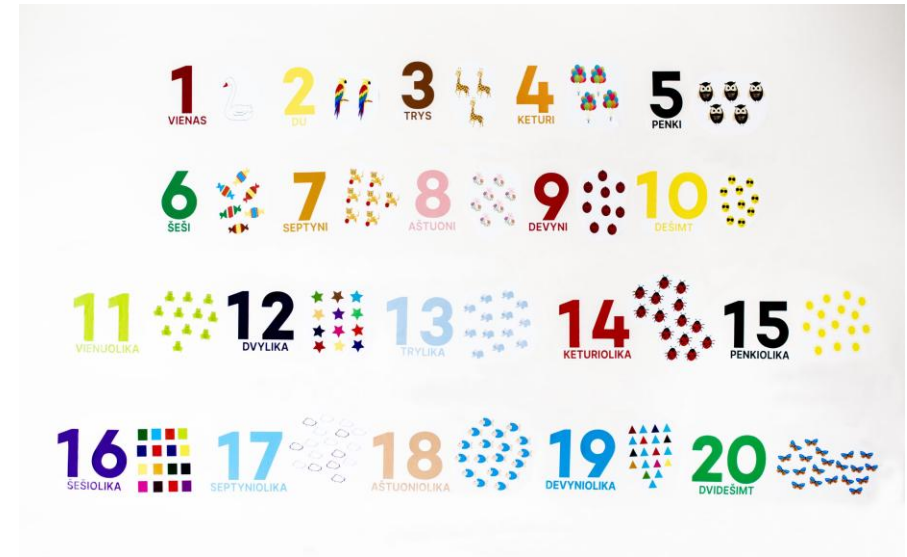
Ženklo sudėtis: du labai panašūs simboliai, tik antrasis papildytas skaitmeniu „1“ ir tai keičia simbolio reikšmę.

Alternatīvioji ir augmentinē komunikācija – komunikācijas būdai ir formas

Ortografiniai ženklai

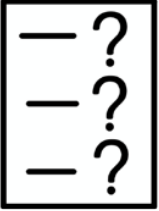

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – rekomendacijos naudojimui

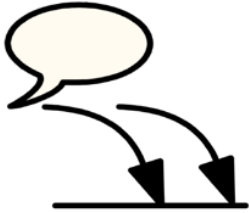
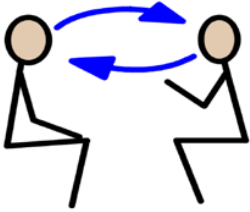
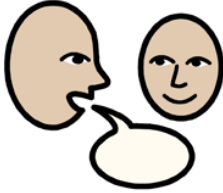

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

	Užduokite man po vieną klausimą vienu metu		Pasinaudokite mano neverbaliniais bendravimo signalais
	Leiskite man paaiškinti, kokios pagalbos man reikia		Neapsimeskite supratęs to, ko iš tikrųjų nesupratote
	Neignoruokite to, ko nenorite girdėti		Nebijokite tylos ar tylos pauzių. Tyla nėra bendravimo trūkumas – tai erdvė išraiškai.

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – rekomendacijos naudojimui

	Nebijokite paprašyti, kad kas nors būtų pakartota. Klausti pakartoti – tai bendravimo stiprybė, o ne silpnumas.		Turėk kantrybės – tai pareikalaus laiko.
	Bendravimas – tai ne monologas, o abipusis ryšys.	 inkludering	Netikėk stereotipais – mes visi esame skirtingi. Stereotipai riboja supratimą – kiekvienas žmogus vertas individualaus požiūrio.
 respektėre	Kiekvienas bandymas komunikuoti vertas pagarbos ir dėmesio.		Kreipkitės į mane, o ne į mano padėjėją. Gerbk mano savarankiškumą – kalbėk su manimi, ne apie mane.

Lengvai suprantamas turinys / suprantama kalba

Terminas **lengvai suprantama kalba** (angl. Easy to Read) nurodo rašymo ar kalbėjimo būdą, kai kalba yra pritaikoma prie specialiųjų tam tikrų visuomenės grupių poreikių. Lengvai suprantama kalba parašyti tekstai išsiskiria tuo, kad juose **trumpais ir aiškiais sakiniais** perteikiama svarbiausia informacija kokia nors tema. Paprastai šalia tokio teksto pateikiami ir **paveikslėliai**, padedantys greičiau ir lengviau suprasti tą informaciją.

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Lengvai suprantamas turinys / suprantama kalba

Mokinių grupės, kurioms reikalinga LSK:

- Mokiniai, turintys intelekto sutrikimus
- Mokiniai, turintys neuropsichiatrinius sutrikimus
- Kurtieji mokiniai
- Kurčneregieji mokiniai
- Mokiniai, turintys disleksiją
- Mokiniai, turintys afaziją
- Kalbos besimokantieji mokiniai

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Lengvai suprantamas turinys / suprantama kalba

1 lygis:

- Pirmojo lygio tekstai yra trumpi, juose pateikiama tik esminė informacija.
- Tiek tekstų turinys, tiek kalba yra labai supaprastinti.
- Pirmojo lygio teksto sakiniai yra labai trumpi (vieną sakinį sudaro vidutiniškai 5 žodžiai).
- Mintys dėstomos labai aiškiai ir nuosekliai, jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo.
- Šio lygio tekstus skaitytojams padeda suprasti kiekvieną mintį iliustruojantys paveikslėliai.

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Lengvai suprantamas turinys / suprantama kalba

2 lygis:

- Antrojo lygio tekstai yra neilgi, jie perteikia svarbiausią informaciją tam tikra tema.
- Nauja ir detalesnė informacija tekste įvedama palaipsniui, tik tada, kai ši informacija būtina.
- Šio lygio tekstų turinys ir kalba taip pat yra itin supaprastinti.
- Antrojo lygio sakiniai yra pakankamai trumpi (sakinį sudaro vidutiniškai 7 žodžiai).
- Mintys dėstomos labai aiškiai ir nuosekliai, jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo.
- Pagrindinė informacija ar sudėtingesnės mintys iliustruojamos paveikslėliais.

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Lengvai suprantamas turinys / suprantama kalba

3 lygis:

- Trečiojo lygio tekstuose perteikiama tiek pagrindinė, tiek aiškiai pateikta detali informacija.
- Šio lygio tekstai gali apimti ir įvairių sričių specialistams skirtas temas, tačiau jų turinys ir kalba taip supaprastinti, kad būtų suprantami plačiajai visuomenei.
- Trečiojo lygio teksto sakiniai gali būti kiek ilgesni (vieną sakinį sudaro vidutiniškai 10 žodžių).
- Mintys dėstomos aiškiai ir nuosekliai, prireikus jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo.
- Šie tekstai gali būti papildomi paveikslėliais, kurie padėtų greičiau suprasti informaciją.

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Lengvai suprantamas turinys / suprantama kalba

Patarimai		
Vartokite dažnus žodžius	Du broliai buvo gudrūs .	Du broliai buvo protingi .
Vartokite trumpus žodžius	Apgailestauju , kad taip atsitiko.	Gaila , kad taip atsitiko.
	Mokomės bendradarbiauti .	Mokomės dirbti kartu .
Retus tarptautinius žodžius keiskite lietuviškais	Jį deportuos į Lietuvą.	Jį išsiųs į Lietuvą.
Vartokite nesutrumpintus žodžius, o ne jų santrumpas.	Kompiuteris kainuoja 800 Eur .	Kompiuteris kainuoja 800 eurų .
Vartokite tiesioginės reikšmės žodžius ar posakius	Mūsų susitikimas artėja prie pabaigos .	Mūsų susitikimas greitai baigsis .

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Lengvai suprantamas turinys / suprantama kalba

Patarimai		
Abstrakčias sąvokas keiskite konkrečiomis	Reikės važiuoti viešuoju transportu.	Reikės važiuoti autobusu (troleibusu, traukiniu).
Sudėtingesnius žodžius paaiškinkite per pavyzdžius	Kai kurie jauni žmonės eina į profesinę mokyklą. Ten jauni žmonės gali gauti profesiją.	Kai kurie jauni žmonės eina į profesinę mokyklą. Ten jauni žmonės gali gauti profesiją. Pavyzdžiui , jie gali mokytis būti virėjais, kirpėjais arba statybininkais.
Veiksmažodinius daiktavardžius keiskite veiksmažodžiais	Neradus bendros kalbos, atsiranda nusivylimas.	Kai žmonės negali susikalbėti, jie nusivilia.
Didelius skaičius ir procentines išraiškas keiskite žodžiais	Pernai Lietuvoje lankėsi 1 489 mln. užsienio svečių.	Pernai Lietuvoje lankėsi daug žmonių iš užsienio.
Rašykite trumpais sakiniais	Vaistai turi būti vartojami taip, kaip paskyrė jus gydantis gydytojas.	Gerkite vaistus taip, kaip patarė gydytojas.

Lengvai suprantamas turinys / suprantama kalba

Patarimai	✗	✓
Vartokite paprastas veiksmažodžių formas	Neradus bendros kalbos, atsiranda nusivylimas.	Kai žmonės negali susikalbėti, jie nusivilia.
Vartokite veikiamosios rūšies konstrukcijas	Kiekvienam mokiniui buvo suteikta pagalba.	Kiekvienas mokinys gavo pagalbą.
Laikykitės įprastos žodžių tvarkos	Knygą aš skaičiau.	Aš skaičiau knygą.
Pasikartojantį dalyką visada įvardykite tuo pačiu žodžiu	Prezidentas susitiko su pasaulio jaunimo atstovais. Susitikime šalies vadovas akcentavo, kad mūsų šalis laukia pasaulio lietuvių.	Prezidentas susitiko su jaunais lietuviais iš viso pasaulio. Prezidentas pasakė, kad Lietuva laukia lietuvių iš viso pasaulio.
Įvardžius keiskite daiktavardžiais	Lapė pamatė varną su sūriu ir galvojo, kaip šį sūrį iš jos paimti.	Lapė pamatė varną su sūriu. Lapė galvojo, kaip paimti sūrį iš varnos .

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

Dėkoju už jūsų dėmesį!

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

euro | guidance

